

УДК 332.133.6

Т.С. Шабатура, канд. екон. наук

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА****Т.С. Шабатура**, канд. экон. наук

Одесский государственный аграрный университет, г. Одесса, Украина

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО
ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ****Tetiana Shabatura**, PhD in Economics

Odesa State Agrarian University, Odesa, Ukraine

**THEORETICAL FOUNDATIONS FOR DETERMINING THE ECONOMIC
POTENTIAL OF THE COMPANY**

Розглянуто головні підходи до визначення поняття «економічний потенціал підприємства». Визначено, що основою реалізації економічного потенціалу підприємства є ресурси, а процес їх мобілізації у ході виробництва забезпечується ключовими компетенціями, які генеруються в його конкурентні переваги. Обґрунтовано, що джерелом формування ключових компетенцій підприємства виступає ресурсна концепція, а джерелом реалізації стратегічних напрямків розвитку – вартісна концепція. З огляду на це запропоновано підходити до розуміння поняття «економічний потенціал підприємства» з позиції симбіозу ресурсної та вартісної концепцій і розглядати її як можливість підприємства через використання наявної комбінації ресурсів і ключових компетенцій максимізувати ринкову вартість бізнесу в перспективі.

Ключові слова: потенціал, економічний потенціал підприємства, ресурси, ключові компетенції, ринкова вартість бізнесу.

Рассмотрены основные подходы к определению понятия «экономический потенциал предприятия». Определено, что основой реализации экономического потенциала предприятия являются ресурсы, а процесс их мобилизации в ходе производства обеспечивается ключевыми компетенциями, которые генерируются в его конкурентные преимущества. Обосновано, что источником формирования ключевых компетенций предприятия выступает ресурсная концепция, а источником реализации стратегических направлений развития – стоимостная концепция. Учитывая это, предложено подходить к пониманию понятия «экономический потенциал предприятия» с позиции симбиоза ресурсной и стоимостной концепций и рассматривать ее как возможность предприятия путем использования имеющейся комбинации ресурсов и ключевых компетенций максимизировать рыночную стоимость бизнеса в перспективе.

Ключевые слова: потенциал, экономический потенциал предприятия, ресурсы, ключевые компетенции, рыночная стоимость бизнеса.

The article considers the main approaches to the definition of “economic potential of the enterprise”. Determined that the basis for the realization of the economic potential of the enterprise are the resources and the process of mobilization during the production provided key competencies that are generated in its competitive advantages. It is proved that the source of the core competencies of the enterprise resource supports the concept and implementation of the source of strategic directions of development - cost concept. Given the proposed approach to the understanding of the concept of “economic potential” from the perspective of symbiosis resource and cost concepts and treat it as an opportunity to venture through the use of a combination of existing resources and core competencies to maximize the market value of the business in the long term.

Key words: potential, the economic potential of the enterprise, resources, core competencies, market value of the business.

Постановка проблеми. В умовах нестійкого розвитку вітчизняної економіки, викликаного нестабільністю навколишнього середовища, нераціональним розподілом і неефективним використанням економічних ресурсів, загостренням суперечностей розвитку продуктивних сил та виробничих відносин, актуалізується проблема адаптації підприємств до зовнішніх змін. Така ситуація зумовлює необхідність прийняття негайних управлінських рішень щодо стратегічного розвитку підприємства, ключовим моментом чого є його економічний потенціал, ефективна реалізація якого дає можливість забезпечити виконання цих стратегічних цілей, а головне – переорієнтуватися відповідно до концепції сталого економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявність практичної необхідності пошуку більш достовірних методів підвищення результативності діяльності підприємств у перспективі постійно концентрує увагу науковців на дослідженні економічної природи дефініції «економічний потенціал підприємства». Це підтверджується величезною

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

кількістю наукових робіт, опублікованих за зазначеною темою в різний час такими видатними вітчизняними та зарубіжними вченими, як: О.В. Ареф'єва [1], О.Ф. Балацький [2], О.В. Березін [3], І.Ю. Гришова [4], С.І. Дем'яненко [5], І.С. Должанський [6], Н.С. Краснокутська [7], І.О. Крюкова [8], Є.В. Лапін [9], К.А. Мамонов [10], В.В. Россоха [11], В.М. Яценко [12] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри існування явних розбіжностей у підходах дослідження обговорюваного питання, у всіх роботах зазвичай відзначається про складність і багатоаспектність цієї теми. Однак існує підсвідоме уявлення значно більшої прикладної корисності категорії «економічний потенціал підприємства», що могло б проявитися при розгляді означених питань. Таке відчуття виникає з аналізу постійно зростаючої кількості науково-практичних видань, присвячених дослідженню цього питання, що окреслює необхідність детальнішого вивчення зазначеної категорії.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є поглиблення змісту категорії «економічний потенціал підприємства», враховуючи загальнонаукові підходи до визначення цього поняття та опираючись на сучасні економічні погляди.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці 1970-х – початку 1980-х років була опублікована велика кількість наукових робіт, присвячених різним аспектам категорії «потенціал», якій з часом стає притаманний абстрактний зміст.

Перші намагання науковців надати визначення терміна «потенціал» були занадто вузькими, адже розглядалися тільки в колі дослідження виробничих сил, що виникають на рівні регіону або країни, і тільки згодом розуміння цієї дефініції вже перемістилося з макrorівня на рівень окремого підприємства та його структурних елементів.

Опираючись на сучасні теоретичні концепції щодо визначення сутності поняття «економічний потенціал підприємства», виокремимо три основні підходи його розуміння, а саме ресурсний, функціональний та результативний.

З позиції ресурсного підходу економічний потенціал підприємства представлений сукупністю його наявних ресурсів, що значно обмежує обшир його розуміння, адже розглядає його лише в контурах ресурсних можливостей підприємства, приховуючи його ключові характеристики, якими є функціональність, результативність і притаманні йому при формуванні та використанні системоутворюючі домінанти [1; 5; 11; 12].

З позиції функціонального підходу економічний потенціал підприємства представлений сукупністю організаційних, виробничих, матеріальних, фінансових та трудових факторів і розглядається як результат виробничих і економічних відносин, які виникають між суб'єктами господарювання, що теж позбавлене всебічного розуміння зазначеної категорії [2; 3; 10].

З позиції результативного підходу економічний потенціал підприємства представлений спроможністю його ресурсів, а саме внутрішніх можливостей та ключових компетенцій забезпечувати реалізацію стратегічних пріоритетних інтересів, що визначає його як цілісну систему, до складу якої входять чинники стратегічного розвитку підприємства. З іншого боку, економічний потенціал характеризується максимальною кількістю чинників, що перешкоджає оцінюванню його рівня, оскільки спирається на неозначене поняття «сукупна здатність» [4; 6; 7; 8].

Масовість поглядів до визначення дефініції «економічний потенціал підприємства» свідчить про відкритість та дискусійність цього питання, дослідження еволюційного походження економічної природи якого засвідчує, що уведення зазначеної категорії в коло економічних досліджень більше пов'язано зі спробами вирішити питання комплексного оцінювання ступеня розвитку виробничих сил.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Майже всі визначення економічного потенціалу підприємства так чи інакше, з одного боку, посиляються на сукупність його ресурсів, а з іншого – на реалізацію за їх рахунок стратегічних цілей розвитку.

Не зменшуючи вагомості ресурсів як основи реалізації економічного потенціалу підприємства, слід зазначити, що виконання пріоритетних цілей не гарантується лише їх наявністю, адже процес їх мобілізації у процесі виробництва забезпечується ключовими компетенціями підприємства. При цьому слід зазначити, що джерелом формування ключових компетенцій підприємства виступає ресурсна концепція, оскільки за ресурсним складом суб'єкти господарювання є відмінними один від одного та унікальними.

Провідні головні постулати ресурсного підходу ґрунтуються на неоднорідності підприємств та їх умовній стабільності, що доповнюються такими передумовами: різні результати діяльності підприємств обумовлені саме відмінностями їх ресурсних комбінацій; підприємства прагнуть максимізувати кінцеві результати їх діяльності, а саме максимізувати ринкову вартість бізнесу [4; 5; 8].

У контурах ресурсного підходу ключовими елементами є наявні ресурси та латентні можливості (компетенції) підприємства, між якими прослідковується пряма залежність: ресурси є джерелом створення підприємства, а можливості – джерелом формування його ключових компетенцій. Іншими словами, базовою одиницею аналізу ресурсного підходу є ресурси, характерними ознаками яких є латентні можливості підприємства, що сприяють раціональнішому використанню класичного набору факторів виробництва, створюючи тим самим ключові компетенції. Поряд з цим формування релевантних ключових компетенцій дає можливість підприємству захопити та зміцнити свої ринкові позиції завдяки нарощенню конкурентних переваг, які є недоступними для конкурентів, а тому стратегічно вигідними. Однак формування та розвиток економічного потенціалу підприємства, реалізації якого має бути зорієнтована на максимізацію ринкової вартості бізнесу, вимагає застосування й вартісного підходу.

Очевидною властивістю вартісної концепції є те, що ефективність розвитку економічного потенціалу підприємства детермінується його ринковою вартістю. Так, у короткостроковому вимірі підприємства спроможні застосовувати реальні найкращі комбінації наявних ресурсів, тоді як у довгостроковому – акумулювати стратегічні ресурси й ефективно використовувати ресурсні комбінації. Якщо застосувати цю закономірність для встановлення симбіозу між ресурсним та вартісним підходами до розгляду економічного потенціалу підприємства, то отримаємо таку парадигмальну структуру (рис. 1).

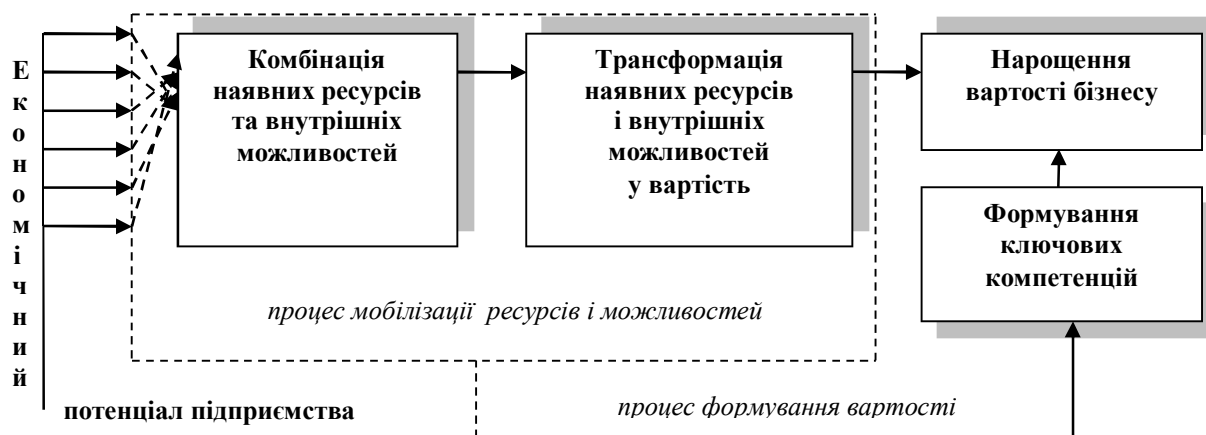

Рис. 1. Взаємозв'язок між ресурсним та вартісним підходами до визначення економічного потенціалу підприємства

Джерело: розроблено автором.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таким чином, розуміння економічного потенціалу підприємства з позиції симбіозу ресурсної та вартісної концепцій зводиться до можливості підприємства через використання наявної комбінації ресурсів і ключових компетенцій нарощувати ринкову вартість бізнесу в перспективі.

Опираючись на зміст наведеної дефініції й на те, що комбінація ресурсів підприємства та його ключових компетенцій, визначаючи можливості, має генерувати його конкурентні переваги на ринку капіталів, окреслимо модель економічного потенціалу підприємства (рис. 2):

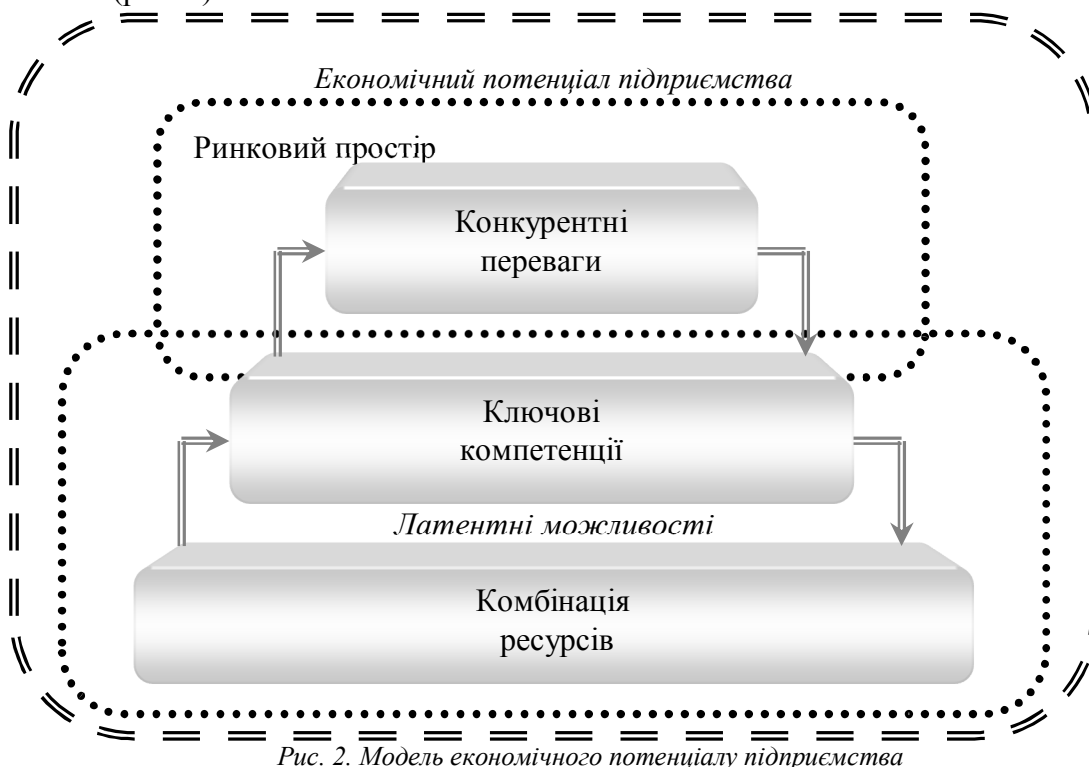

Рис. 2. Модель економічного потенціалу підприємства

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, різноманіття наукових підходів до розкриття змісту економічного потенціалу підприємства є доволі складним і багатоаспектним, сутність якого окреслюється комплексністю його виразів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження еволюційного походження дефініції «економічний потенціал підприємства» засвідчує, що уведення зазначеної категорії в коло економічних досліджень більше пов'язано зі спробами вирішити питання комплексного оцінювання ступеня розвитку виробничих сил. Враховуючи те, що основою реалізації економічного потенціалу підприємства виступають ресурси, а процес їх мобілізації у ході виробництва забезпечується ключовими компетенціями підприємства, нами поглиблено визначення зазначеної дефініції з позиції симбіозу ресурсної та вартісної концепцій. Виходячи з цього, розуміння економічного потенціалу підприємства зводиться до можливості підприємства через використання наявної комбінації ресурсів і ключових компетенцій нарощувати ринкову вартість бізнесу в перспективі. Це зумовлює необхідність проведення подальших наукових досліджень у напрямку методологічних підходів структуризації економічного потенціалу підприємства та теоретико-методичного інструментарію його оцінювання.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О. В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О. В. Ареф'єва, Т. В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 71–76.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

2. *Балацкий О. Ф.* Экономический потенциал административных и производственных систем : монография / О. Ф. Балацкий. – Сумы : Университетская книга, 2006. – 972 с.
3. *Березін О. В.* Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку / О. В. Березін, О. Д. Плотник. – Полтава : Інтер Графіка, 2012. – 221 с.
4. *Гришова І. Ю.* Підходи до формування інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості / І. Ю. Гришова, Т. М. Гнатєва // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 15–18.
5. *Дем'яненко С. І.* Менеджмент аграрних підприємств : навч. посіб. / С. І. Дем'яненко. – К. : КНЕУ, 2005. – 347 с.
6. *Управління потенціалом підприємства* / І. С. Должанський, Т. О. Загорна, О. О. Удалих, І. М. Герасименко, В. М. Ращупкіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.
7. *Краснокутська Н. С.* Потенціал підприємства: формування та оцінка / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
8. *Крюкова І. О.* Ресурсний потенціал аграрних підприємств та комплекс заходів з його відтворення і раціонального використання / І. О. Крюкова // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2007. – № 3. – С. 94–98.
9. *Лапин Е. В.* Оценка экономического потенциала предприятия : монография / Е. В. Лапин. – Сумы : Университетская книга, 2004. – 360 с.
10. *Мамонов К. А.* Економічний потенціал: теоретичні аспекти та лінія трансформації / К. А. Мамонов, О. І. Угоднікова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 26. – С. 198–202.
11. *Росоха В. В.* Методологічні аспекти формування та розвитку потенціалу підприємств аграрної сфери АПК / В. В. Россоха // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 36–42.
12. *Яценко В. М.* Сучасний стан та формування стратегії розвитку економічного потенціалу підприємств молочного скотарства на регіональному рівні / В. М. Яценко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – Вип. 26, ч. I. – С. 33–38.